

УДК 008:005.5(497.11)"2000/2020"(049.32)
351.85(497.11)"2000/2020"(049.32)

DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina35-59068>

**ДРЖАВА И КУЛТУРА У ТРАНЗИЦИЈИ:
ИЗАЗОВИ ТРАНЗИЦИОНЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ
У СРБИЈИ (2000–2020)**

(Весна Ђукић, Владимир Кривошејев, Милица Кочовић де Санто, Невена Бјелица, Ксенија Марковић Божовић, Лазар Јованов, Вук Радуловић.
Држава и култура у транзицији: изазови транзиционе културне политике у Србији (2000–2020). Београд: Факултет драмских уметности: Институт за позориште, филм, радио и телевизију, 2023, 394 стр.)

Пред читаоцима се налази дело које је приредило више аутора у пет поглавља са додацима на крају издања. Монографија је плод сарадње (и занимљивог концепта) – настала је кроз сарадњу ментора и докторанада који су током прошле деценије били ангажовани на изради докторских дисертација које су се бавиле културном политиком. Будући да у нашој научној заједници такав концепт коауторства ментора и докторанада, уз два нова аутора, представља неубичајен издавачки подухват, књига се објављује у едицији Посебна издања Института за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности у Београду.

Први део под називом „Нове-старе идеологије транзиционе културне политике у Србији“ приредила је проф. др Весна Ђукић, која је учествовала у радним групама за израду стратегије развоја културе Србије у претходне две деценије. Стога, читаоци кроз ову главу добијају веома занимљиву анализу транзиционог и турбулентног периода, који је допуњен личним утисцима ауторке. У том смислу, истраживање спроведено за писање овог дела је подразумевало анализу међусобних односа идеја које заговарају либерално настројене елите у Србији и активности законодавних и извршних власти оличене у ставу државе. Овај однос је културну политику увео у лавиринт из кога, како се чини, неће изаћи још неко време, јер је довео до стварања хибридног модела „двојника“ државе. Такав „двојник“ државе баштини стратегије контракултурног деловања (пост)југословенске, уметничко-интелектуалне поткултуре, која је настала симбиозом бирократије у јавној администрацији и мреже политичких партија на лево-либералном политичком спектру „независних“ цивилних и одређених струковних организација, транснационалних медија и дисидентске уметничке и интелектуалне елите. Та дихотомија између државе и централизованог система управљања и финансирања културе са превасходно националним устројством даље води ка стварању

међусобно супротстављених блокова оличених у популизму и елитизму, што кочи развој културе у Србији и угрожава систем културе.

Предмет истраживања друге главе монографије (аутора др Владимира Кривошејева) је законодавство у области културне баштине: историјска вертикала. У овом делу анализира се проблематика како утицаја законодавне делатности у Србији на развој културне политике у оквиру баштинских делатности, почев од Другог светског рата (и из историјског угла), тако и из перспективе питања да ли се културна политика реализује само у границама стриктно планираних и спроведених активности или постоји и када нема званичних и алтернативних планова, као што је случај са културном политиком Србије посматраном током продуженог трајања транзиционог периода.

Трећа глава под називом „Изазови економије и културе у транзицији“, чији су аутори др Милица Кочовић де Санто и Невена Бјелица, има за циљ да пружи увид у опште транзиционе динамике и транзициону културну политику у Србији, која је контекстуализована са друштвено-економским трансформацијама у посматраном периоду. Ослањајући се на компаративну анализу финансијских аспеката локалних културних политика 15 градова у Србији, ауторке указују на локалну динамику у посматраним периодима из обе декаде транзиције коришћењем квантитативне анализе и великог броја графичких приказа, што је добра основа за даља истраживања и подстрек другим истраживачима и стручњацима у овој области.

Четврта глава ове монографије носи назив „Изазови транзиције београдског позоришног система“, где ауторка др Ксенија Марковић Божовић проучава процес транзиције београдског система јавних позоришта као процес његове адаптације на савремену логику друштвеног развоја. Овај процес налаже да се у уређењу система нађе равнотежа између инструментализације позоришта и подстицања изврности његовог деловања кроз модел који није фиксиран, већ флуидан и пројектован за даљу трансформацију. Ауторка истиче да су знање, креативност, иновација, кооперација, умрежавање и техничко-технолошки развој постали нове врсте капитала, чије стварање и експлоатација подразумева структуралне и системске промене у свим пољима друштвених односа, па и у култури. Стратешки развој на микро- и макро- нивоу тада је усмерен ка: коришћењу технолошких достигнућа, развоју информационих токова и социјалних односа, ширењу ланца вредности и стварању иновације, а све ово је редефинисало и улогу културе и уметности, те условило нове начине и принципе уређења и управљања културним делатностима.

Последње поглавље аутора Лазара Јованова и Вука Радуловића истражује интегративно управљање градским културним системом у контексту пројекта Нови Сад – Европска престоница културе (ЕПК), реализованог у периоду од 2016. до 2022. године. Фокусира се на операционализацију стратегије интернационализације. У овом оквиру, наглашава се потреба за системским решењима која мењају културни сектор и јачају културни и социјални капитал града. Циљ истраживања је, како аутори наводе, развијање интегративног модела управљања у култури, уз ослањање на теоријске основе и емпиријска искуства европских градова. Ово поглавље својим истраживањем осветљава позитивне импликације

интегративног модела управљања културом кроз припрему и реализацију пројекта Европске престонице културе, са посебним нагласком на Нови Сад. Модел се може применити не само у оквиру ЕПК, већ и на пројекте као што су „Градови у фокусу“ и „Престоница културе Србије“, чиме се ствара емпиријско знање које доприноси равномерном развоју културе у локалним заједницама широм Србије. Аутори истичу да је концепт интегративног модела управљања од суштинског значаја за припрему кандидата за ЕПК у будућим циклусима. Предлаже се оснивање посебног правног лица с програмском и кадровском аутономијом, што ће омогућити ефикасно одлучивање и управљање пројектом. Успешна реализација захтева широку коалицију различитих актера у културном систему, укључујући хоризонталну, вертикалну и дијагоналну интеграцију. Овај интегративни модел може се развијати и без конкретних повода, али се наглашава потреба за подршком Министарства културе како би се локалне самоуправе оснажиле у имплементацији сложених управљачких модела.

Ненад Н. ПЕРИЋ*

* Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, ORCID 0000-0002-8332-0805, nesaperic777@gmail.com